

Το μέλλον των «ιστορικών» εγκαταστάσεων του Πολυτεχνείου στο κέντρο της Αθήνας

*Χωρικές διαστάσεις της ακαδημαϊκής συγκρότησης και της
κοινωνικής εμβέλειας του ΕΜΠ*

των Π. Κοσμάκη - Μ. Μαντουβάλου

1. Εισαγωγικά

1.1. Το Πανεπιστήμιο ως αυτοδιαχειριζόμενος οργανισμός

Ο θεσμός του Πανεπιστημίου βρίσκεται σε ένα μεταίχμιο.

Σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, μέσα από την πίεση των μεγάλων μεταβολών στην τεχνολογία, την παραγωγή και την απασχόληση, έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές όχι μόνο στο πλήθος των φοιτητών που έχουν πρόσβαση στο πανεπιστήμιο και στη χωρική κατανομή των Α.Ε.Ι., αλλά και στην εσωτερική τους συγκρότηση και

λειτουργίες. Η ερευνητική δραστηριότητα των πανεπιστημίων, εντείνεται κυρίως σε κατευθύνσεις συναρτημένες με την εξέλιξη της τεχνολογίας και της παραγωγής. Οι έρευνες δε, και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που αποτείνονται σε άτομα που βρίσκονται ήδη στην παραγωγή, τείνουν να αποτελέσουν βασικές πηγές εσόδων τους. Συγχρόνως τα Πανεπιστήμια, ως οργανισμοί, ακόμη και στις ευρωπαϊκές χώρες, όπου κυριαρχεί η παράδοση του Δημοσίου Πανεπιστημίου, τείνουν να χειραφετηθούν από τον κρατικό τομέα και να υιοθετήσουν διάφορους τύπους και βαθμούς αυτοδιαχείρισης. Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ΑΕΙ και η εντεινόμενη διεθνοποίηση οδηγούν σε ένα είδος ιεράρχησης των πανεπιστημιακών Σχολών. Όπως ξέρουμε δε, η ιεράρχηση αυτή έχει ήδη ενσωματωθεί στην κρατική πολιτική και χρησιμοποιείται ως εργαλείο της σε πολλά κράτη - πρόσφατα δε, επιχειρείται να εισαχθεί με τον «νόμο Σουφλιά» και στην Ελλάδα.¹

Όλες οι αλλαγές που σημειώνονται, ωθούν τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα να αποκτήσουν μια αυτογνωσία, ως α-

Η Π. Κοσμάκη είναι λέκτορας και η Μ. Μαντουβάλου Επικ. καθ. στο Τμ. Αρχ/νων ΕΜΠ.

Το πολύ επίκαιρο για το ΕΜΠ θέμα αυτό, απετέλεσε το αντικείμενο μιας διπλωματικής εργασίας στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων. Παρατίθενται οι βασικές θέσεις των υπευθύνων, για την καθοδήγηση της εργασίας, διδασκόντων και μια συνόψιση των αποτελεσμάτων της. Η εκπόνηση της εργασίας αυτής υλοστηρίχτηκε πολύ με υλικό και πληροφόρηση από το εργαστήριο Προγραμματισμού και Μελέτης Πανεπιστημιακών Εγκαταστάσεων του Ιδρύματος (ΕΠΜΠΕ) - ειδικότερα από τους συναδέλφους Α. Βεζύργιου, Ρ. Κότσιαλη και Ι. Στεφάνου, από την Τεχνική Υπηρεσία - ειδικότερα τον συνάδελφο Γ. Κελέφα, από την «Ομάδα έρευνας: Ένταξη στην πόλη, επανάχρηση και οργάνωση των λειτουργιών του Συγκροτήματος ΕΜΠ στην οδό Πατησίων» του Τμήματος Αρχιτεκτόνων - ειδικότερα τους συναδέλφους Α. Μονεμβασίτση και Ι. Πολύζο και ακόμη τους συναδέλφους του τμήματος Αρχιτεκτόνων Μ. Μπίση και Ελένη Καλαφάτη.

(1) Ν. 2083/92, ΦΕΚ 159/21-9-92.

νεξάρτητοι οργανισμοί. Ωθούν, επίσης, τα μέλη κάθε Πανεπιστημίου, να αποκτήσουν συνείδηση του ρόλου τους ως μελών ενός οργανισμού, του οποίου το μέλλον συνυφαίνεται, σε μεγάλο βαθμό, και με το δικό τους. Να συνειδητοποιήσουν ότι οφείλουν να χαράξουν συλλογικά στόχους και στρατηγική για την ανάπτυξη του συγκεκριμένου οργανισμού, στον οποίο έχουν εντάξει τη δραστηριότητά τους.

1.2. «Πανεπιστήμιο - επιχειρηματία»;

Οι διαφοροποιήσεις που συμβαίνουν στη συγκρότηση και λειτουργία των Πανεπιστημίων, έχουν απόψεις θετικές αλλά και απόψεις επικίνδυνες, που θα μπορούσαν, εν δυνάμει, να ανατρέψουν βασικά στοιχεία της ακαδημαϊκής ζωής και παράδοσης. Ένας από τους βασικούς κινδύνους που διαφαίνονται είναι η μονομερής ανάπτυξη του «Πανεπιστημίου - Επιχειρηματία», κατεύθυνση προς την οποία ωθείται και από τις αρχές που επικρατούν σήμερα γενικά στο χώρο της παραγωγής και της οικονομίας. Ενός Πανεπιστημίου δηλ. που θα ευνοεί μόνο τα ανταποδοτικά εκπαιδευτικά προγράμματα και έρευνες, που συνήθως είναι εκείνα τα οποία συνδέονται στενά με τις τρέχουσες ανάγκες της παραγωγής και θα αγνοεί άλλες βασικές κοινωνικές διαστάσεις του θεσμού: Θα αγνοεί π.χ. την ανάγκη, ακόμη και για την ίδια την εξέλιξη των διαδικασιών παραγωγής, να υπάρχει ελευθερία στις κατευθύνσεις της έρευνας, να ευνοούνται νέοι πρωτότυποι συνδυασμοί γνωστικών περιοχών, να αναπτύσσονται, παράλληλα με την γνώση, και τα εργαλεία της αμφισβήτησής της, να καλλιεργείται και μεταδίδεται η δεοντολογία που πρέπει να καθορίζει την κοινωνική χρήση της γνώσης.¹ Ίσως όμως σήμερα, σε ένα γρήγορα μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου η έλλειψη συλλογικών ιδανικών τείνει να ανατρέσει βασικούς παράγοντες κοινωνικοποίησης και κοινωνικής συνοχής, οι πιο πάνω λειτουργίες του Πανεπιστημίου, που δεν ανταποκρίνονται σε στενά κριτήρια παραγωγικότητας, αποκτούν μεγαλύτερο ειδικό βάρος: ανάγονται σε βα-

σικά στοιχεία της σημασίας που έχει ως κοινωνικός θεσμός.

Από τις πιο πάνω διαπιστώσεις συνάγεται ότι, μέσα σ' αυτήν τη γόνιμη αλλά και αντιφατική για το μέλλον του θεσμού, συγκυρία, όλα τα ΑΕΙ και ιδιαίτερα όσα από αυτά έχουν μεγαλύτερη παράδοση - οφείλουν να λειτουργήσουν ως αυτοδιαχειριζόμενοι μεν οργανισμοί και με συλλογικές διαδικασίες, αλλά, κυρίως, με αυξημένη ευαισθησία απέναντι στον κοινωνικό τους ρόλο. Ο κοινωνικός ρόλος δε, δεν μπορεί να συνειδητοποιηθεί μέσα από την εμμονή στις καθημερινές ανάγκες της διαχείρισης. Παράπτεται στην ανάγκη κατανόησης της ιστορίας κάθε συγκεκριμένου Α.Ε.Ι. και ένταξης ενός μακροχρόνιου ορίζοντα στις διαδικασίες λήψης των πιο σημαντικών αποφάσεων. Οικοδομείται δε, σε συνάρτηση όχι μόνο με το εύρος αλλά και με τη σημασία των γεγονότων που αποτελούν το πεδίο δράσης κάθε συγκεκριμένου Α.Ε.Ι.

2. Το ΕΜΠ στο Κέντρο της Αθήνας

Το ζήτημα του μέλλοντος των «ιτορικών» εγκαταστάσεων του Πολυτεχνείου στην οδό Πατησίων, μέσα από τις πιο πάνω απόψεις, μας απασχόλησε ως μια σημαντική απόφαση του Ιδρύματος.

Το ΕΜΠ - μαζί με το Πανεπιστήμιο της Αθήνας - είναι το αρχαιότερο και με την πιο ισχυρή παράδοση Α.Ε.Ι. της χώρας μας. Και τα δύο αυτά ΑΕΙ είχαν ενεργό συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα, μέσα σε διάφορες ιστορικές συγκυρίες. Όχι μόνο έχουν εντάξει κατά καιρούς στις δραστηριότητές τους ζητήματα που αφορούσαν σε ευρύτερες κοινωνικές ομάδες, αλλά και σειρά σημαντικών ιστορικών γεγονότων έχουν διαδραματιστεί στο Κέντρο της Αθήνας με επίκεντρο κάποιο από τα δύο αυτά Α.Ε.Ι. Από την ιστορία τους δε, προκύπτει ότι έχουν και τα δύο ένα κοινωνικό κύρος και εμβέλεια που υπερβαίνει τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές δραστηριότητές τους. Οι δε κτηριακές εγκαταστάσεις στο Κέντρο της Αθήνας, έχουν ισχυρότατη συμβολική φόρτιση.

Οι λόγοι ασφαλώς δεν είναι συμπτωματικοί. Η σημασία που αποδίδεται παραδοσιακά από την ελληνική κοινωνία στην εκπαίδευση, πρέπει οπωσδήποτε να έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στο κύρος με το οποίο επενδύονται τα Πανεπιστήμια αυτά. Θεωρούμε όμως επίσης, ότι πρόσθετους εννοικούς παράγοντες για την αύξηση της απήχησης και του κύρους τους, έχουν αποτελέσει η θέση των Πανεπιστημίων αυτών στο Κέντρο της Αθήνας και το άνοιγμα των εγκαταστάσεων στην κοινωνία.

Μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες, και τα δύο αυτά Α.Ε.Ι. μετακομίζουν με αργούς ρυθμούς σε campuses οι εκτός του Κέντρου και με πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Τί σημαίνει όμως η μετακόμιση αυτή για το Κέντρο της πόλης και για την ακαδημαϊκή συγκρότηση και κοινωνική εμβέλεια της λειτουργίας τους;

Σε μια περίοδο που το ζήτημα της διατήρησης των αποτυπωμάτων της ιστορίας στον ιστό της πόλης έχει τόση έμφαση² ενώ, σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, επιζητείται να επιστρέψει το Πανεπιστήμιο στο Κέντρο της πόλης³, είναι σωστή απόφαση η απομάκρυνση του ΕΜΠ από αυτό, κάτω από την πίεση διαχειριστικών δυσκολιών. Ο κίνδυνος καταλήψεων, η δυσκολία παρακρίματος, η χωρική απόσταση, η ανάγκη διπλών εγκαταστάσεων για ορισμένες λειτουργίες κ.ο.κ. δεν μπορούν πραγματικά να αντιμετωπισθούν με άλλους τρόπους:

Πριν ληφθούν αποφάσεις που δεν θα είναι αναστρέψιμες, η Πολυτεχνική κοινότητα, χωρίς να αγνοεί τις διαχειριστικές δυσκολίες, πρέπει κυρίως να σταθμίσει τις ελιπτώσεις των επιλογών της σε αναφορά με πιο μακροπρόθεσμους στόχους του Ιδρύματος, και με την παρουσία του στην κοινωνική ζωή της Αθήνας που, σε μεγάλο βαθμό, συμπυκνώνεται στο ιστορικό της Κέντρο. Σ' αυτή την κατεύθυνση, πρέπει να επισημάνουμε ως πολύ σημαντική την θέση που εξέφρασε για πρώτη φορά δημόσια η Διοίκηση του Ιδρύματος πρόσφατα, απαντώντας σε αίτημα απόψεις του Υπουργείου Πολιτισμού. «Το Πολυτεχνείο έχει τη δική του ταυτότητα ως πρώτο Εκπαιδευτικό Ίδρυ-

(1) Μία ανάπτυξη των απόψεων αυτών γίνεται στο: Μ. Μαντουβάλου, Το Πανεπιστήμιο στον Αττικό χώρο, Πυρφόρος τεύχος 5, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1993.

(2) «... Να συντηρήσουμε την ιστορική πόλη μεταβάλλοντάς την σε ένα -ας πούμε- ζωντανό μουσείο. Σ' ένα χώρο, μ' άλλα λόγια, που δεν θα διατηρούσε μόνο τα κελύφη -την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία- αλλά και τις λειτουργίες που ιστορικά είχαν αναπτυχθεί εκεί και συντελέσει στη δημιουργία του συγκεκριμένου περιβάλλοντος» Δ. Ζήβας, Τα μνημεία και η πόλη, εκδόσεις Ε και Λ. Λυκούδιδας ΕΠΕ, Αθήνα 1991, σελ. 38.

(3) Χαρακτηριστικοί είναι οι προγραμματισμοί που γίνονται στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου για την Τριτοβάθμια εκπαίδευση στη Γαλλία, που ονομάστηκε «Πανεπιστήμιο 2000» βλ. Le Monde Campus, Supplement au No 14707 du Journal Paris 12 Μάρ 1992.

μα της χώρας και ως σύμβουλο των αγώνων της ελληνικής νεολαίας (...). Αυτή την ταυτότητα συμβολίζει με όλο το σύμπλεγμα των κτιρίων του ΕΜΠ στην οδό Πατησίων, ως ενιαίο και αδιαίρετο αρχιτεκτονικό μνημείο (...). Εμείς ως διοίκηση (...) υπερασπιζόμαστε με εμμονή την ιστορική ταυτότητα του Πολυτεχνείου, ... δεν διαπραγματευόμαστε καμία πρόταση που επιχειρεί να την αλλοιώσει, να την ουδετεροποιήσει, να την αλλάξει»¹. Ανάλογες είναι και οι θέσεις που εκφράζονται στην πρόταση της «Ομάδας Έρευνας» του τμήματος Αρχιτεκτόνων.²

3. Αρχές και άξονες προσέγγισης του θέματος

Οι απόψεις που διατυπώνονται πιο πάνω, αποτέλεσαν το πλαίσιο των κατευθύνσεων της εργασίας των φοιτητριών μας Π. Γκίκα και Π. Θεοδωρά, που ανταποκρίθηκαν με πολύ ενδιαφέρον στο θέμα, σε σχετική συζήτηση στην τάξη τους πριν από αρκετό διάστημα.

Η υπόθεση στην οποία στηρίχθηκαν οι κατευθύνσεις της διπλωματικής, ήταν ότι: Η χωροθέτηση ενότητων της πανεπιστημιακής λειτουργίας στο κέντρο της πόλης, διαμορφώνει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πολλαπλών σχέσεων που εγγράφονται στην ιστορία και την καθημερινή ζωή της πόλης. Οι σχέσεις αυτές, συντελούν στην ενίσχυση του κοινωνικού και πολιτιστικού ρόλου του πανεπιστημίου καθώς και της πολυλειτουργικότητας και ζωντανιάς του ιστού του κέντρου της πόλης.

Αν το πανεπιστήμιο είναι ο κατ' εξοχήν τόπος ελεύθερης έκφρασης και διακίνησης ιδεών, έχει προνομιακή σχέση με το κέντρο της πόλης, που αποτελεί - ή πρέπει να αποτελεί - τόπο συμπύκνωσης της πολιτικής λειτουργίας της κοινωνίας, πραγματικά και συμβολικά. Η πραγματική δε, υλική παρουσία του Πανεπιστημίου στο Κέντρο της πόλης, ευνοεί την ανάπτυξη άτυπων πολύπλευρων σχέσεων των μελών του με το κοινωνικό περιβάλλον, διευκολύνει την εξοικείωση μεγάλου φάσματος κοινωνικών στρωμάτων, με την παρουσία και τις λειτουργίες του και έτσι, με σύνθετους τρόπους, αυξάνει την κοινωνική αποδοχή του και εμβέλεια.

Από την παραπάνω υπόθεση προκύπτουν τρία ζητήματα, για τη διερεύνηση των χωρικών σχέσεων πανεπιστημίου - κέντρου πόλης:

- σε τι συνίσταται η κεντρικότητα της πανεπιστημιακής λειτουργίας και πως επηρεάζεται από τη χωροθέτηση,
- σε τι συνίσταται ο περιβάλλον των Πανεπιστημιακή λειτουργία ιστός και πως συνδέεται με αυτή,
- ποια είναι τα στοιχεία συνέχειας στη χωρική σχέση Πανεπιστημίου - κέντρου πόλης.

Η διερεύνηση των τριών αυτών ζητημάτων, κατευθύνθηκε στην περίπτωση του ΕΜΠ, στη θεώρηση της ιστορίας και της σημερινής λειτουργίας του ιδρύματος, σε συνάρτηση με τον περιβάλλοντα χώρο του κέντρου της Αθήνας. Αναλυτικότερα, η διερεύνηση του καθενός από τα ζητήματα, οριοθετήθηκε μέσα από τις παρακάτω παραδοχές.

- Η κεντρικότητα του Πανεπιστημίου είναι μια σύνθετη διάσταση που απορρέει από την κοινωνική εμβέλεια του εκπαιδευτικού του ρόλου και εκφράζεται σε πολλά επίπεδα. Στο χωρικό επίπεδο γίνεται αισθητή με την ένταση και συχνότητα της χρήσης του δομημένου χώρου, που είναι ανάλογες του αριθμού και της συχνότητας των δραστηριοτήτων καθώς και του μεγέθους των συμμετεχόντων σε αυτές.

Οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει η πανεπιστημιακή λειτουργία είναι αλληλοτροφοδοτούμενες και αρθρώνονται, κυρίως, γύρω από την εκπαιδευτική λειτουργία που αναφέρεται στην προπτυχιακή και μεταπτυχιακή εκπαίδευση. Από τις δύο κατηγορίες, η μεν προπτυχιακή εκπαίδευση μπορεί να εξασφαλίσει στο δομημένο χώρο, την ένταση και τη ζωντανία της καθημερινής χρήσης και ζωής, η δε μεταπτυχιακή και συνεχίζόμενη εκπαίδευση μπορεί να του προσδώσει το ρόλο του «ανοικτού» εργαστηρίου επεξεργασίας ιδεών και μεθόδων σκέψης.

Η χωροθέτηση μεμονωμένων χρήσεων που δε διατρέχονται από την κύρια εκπαιδευτική λειτουργία στο συγκρότημα της Πατησίων, μπορεί να περιορίσει τη λει-

τουργία του από καθημερινή σε περιοδική και να μειώσει την κεντρικότητα του ιδρύματος στο χωρικό επίπεδο. Λειτουργίες επίσης που δεν συσχετίζονται με την εκπαιδευτική λειτουργία και απαιτούν μεγάλα μέγεθος και απομόνωση χώρων, όπως συνεδριακό κέντρο ή αρχαιολογικό μουσείο, είναι ανταγωνιστικές και περιορίζουν σημαντικά το χώρο της κύριας λειτουργίας του ΕΜΠ.

- Ο περιβάλλον τις εγκαταστάσεις του ΕΜΠ ιστός, επηρεάζεται και μετασχηματίζεται από την καθημερινή εκπαιδευτική λειτουργία του Πολυτεχνείου. Η τελευταία, αποτελεί αφορμή ανάπτυξης μιας σειράς δραστηριοτήτων, που συντελούν στην πολυλειτουργικότητα και ζωντανία του ιστού του κέντρου της πόλης, όπως η φοιτητική κατοικία και οι συναφείς προς αυτήν εξυπηρετήσεις, καθώς και οι διάφορου μεγέθους παραγωγικές δραστηριότητες και πολιτιστικές λειτουργίες (παραγωγή και αγορά βιβλίου, θέατρο, κινηματογράφος κ.λπ.).

Οι παραπάνω χρήσεις και δραστηριότητες του κέντρου της πόλης, αποτελούν αναγνωρίσιμες ενότητες που συσχετίζονται με την πανεπιστημιακή εκπαιδευτική λειτουργία χωρίς να αλληλοεμπλέκονται. Ο χώρος της τελευταίας είναι προσδιορισμένος, αναγνωρίσιμος και διακριτός. Αποτελεί μια ιδιαίτερη ενότητα που η χρήση, οικειοποίηση, προφύλαξη και διαχείρισή της, ανήκει στο πεδίο της πανεπιστημιακής κοινότητας και όχι σε ένα αφηρημένο δημόσιο πεδίο.

Το θέμα του ασύλου δεν είναι μόνο θέμα πολιτικό αλλά και χωρικό. Η πανεπιστημιακή λειτουργία διακρίνεται για την κεντρικότητά της αλλά ο χώρος της δεν ταυτίζεται με αυτόν του κέντρου της πόλης. Έχει ανάγκη από ένα πιστοποιημένο και υπαίθριο χώρο, ανάλογο του μεγέθους της, που να διασφαλίζει την ιδιαιτερότητά της. Ο χώρος αυτός υπάρχει στο συγκρότημα της Πατησίων.

Οι σχέσεις του χώρου του συγκροτήματος με τον υπόλοιπο χώρο του κέντρου της πόλης, είναι ένα αντικείμενο προς διερεύνηση. Υ-

(1) Ν. Μαρκάτος, πρόεδρος ΕΜΠ, «Υπάρχουν και άλλες προτάσεις» *Ελευθεροτυπία* 27/4/93.

(2) Ομάδα έρευνας, «Συγκρότημα Ε.Μ.Π. Πατησίων: Μελλοντική χρήση - ένταξη στην Πόλη», *Πυρφόρος* τεύχος 5, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1993.

πάρχουν τμήματα που συσχετίζονται περισσότερο με τα κανάλια κίνησης των πεζών στην πόλη (Πατησίων, Κάνιγγος) και τμήματα που συσχετίζονται λιγότερο (Τσοίτσα, Μπουμπουλίνας). Προς διερεύνηση, επίσης, είναι η ανάλυση της σημερινής υπολειμματικής ορισμένων τμημάτων του χώρου, λόγω του περιορισμού των εισόδων και της μετατόπισης εκδηλώσεων ανοικτών προς το κοινό στα πίσω τμήματα του συγκροτήματος.

γ. Η χωρική σχέση ΕΜΠ - Κέντρου πόλης, είναι σχέση με μακρά χρονική διάρκεια και ιστορία. Η συνέχειά της, εξαρτάται σε μεγάλο

βαθμό από τη δυνατότητα συνέχισης της Πανεπιστημιακής λειτουργίας στα ιστορικά κτίρια του Πολυτεχνείου. Η συντήρηση των τελευταίων, με προορισμό τη μουσειακή ή την περιοδική χρήση, αφενός μεν συρρικνώνει την ιστορία της σχέσης ΕΜΠ - Κέντρου πόλης στην ιστορία των κελυφών απ' ετέρου θέτει φραγμούς στη συνέχειά της. Η διατήρηση τμήματος της εκπαιδευτικής λειτουργίας που θα περιλαμβάνει προπτυχιακή και μεταπτυχιακή εκπαίδευση στον πυρήνα των νέων χρήσεων και λειτουργιών του συγκροτήματος της Πατησίων, διασφαλίζει τη δυνατότητα συνέχειας και εξέλιξης της σχέσης Ε-

ΜΠ - Κέντρου πόλης. Από την άλλη πλευρά, είναι αναγκαίο να βρεθεί η κατανομή των εκπαιδευτικών λειτουργιών στο χώρο του συγκροτήματος, έτσι ώστε, να μειωθεί η σημερινή ένταση χρήσης, που παρατηρείται κυρίως στο κεντρικό ιστορικό κτίριο.

Μέσα από την οριοθέτηση και συγκρομμενοποίηση των τριών ζητημάτων διερεύνησης, η εργασία κατευθύνθηκε στα πρώτα στάδια, στη βήμα προς βήμα, μελέτη της ιστορίας και της σημερινής λειτουργίας του ΕΜΠ - Πατησίων και του περιβάλλοντος κέντρου πόλης, με στόχο τη διατύπωση αρχών και κατευθύνσεων επαναχρησιμοποίησης.

Ε.Μ.Π. και Κέντρο Αθήνας: Υφισταμένες αλληλεπιδράσεις και προοπτικές

Διπλωματική εργασία στον Τομέα Πολεοδομίας - Χωροταξίας του Ε.Μ.Π.

των Παναγιώτα Γκίκα, Παναγιώτα Θεοδωρά

1. Εισαγωγή

Στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας, το Πανεπιστήμιο Αθηνών καθώς και το Ε.Μ.Π. είναι τα μοναδικά Α.Ε.Ι. με διπλή χωροθέτηση των εγκαταστάσεών τους. Ενώ οι μετεγκαταστάσεις των τμημάτων τους - στην Πανεπιστημιούπολη και Πολυτεχνειούπολη - βρέσκονται σε εξέλιξη, αντικείμενο προβληματισμού και συζητήσεων αποτελεί η μελλοντική χρήση των χώρων των δύο αυτών Α.Ε.Ι. στο κέντρο της Αθήνας. Ειδικότερα, στην περίπτωση του Ε.Μ.Π., συζητείται η πρόταση διατήρησης και της εκπαιδευτικής - ερευνητικής λειτουργίας, μεταξύ άλλων, στο Συγκρότημα Πατησίων.¹ Υπέρ της άποψης αυτής τάσσεται και η διπλωματική μας εργασία.

Το Συγκρότημα του Ε.Μ.Π. στην Πατησίων αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του ιδρύματος με το κέντρο της Αθήνας και σημείο το οποίο ευνοεί την επαφή της πολυτεχνικής κοινότητας με τους πολίτες. Η πιθανή απομάκρυνση της εκπαιδευτικής λειτουργίας του Ε.Μ.Π. και ευρύτερα κάθε ανώτατης εκπαίδευσης από

το κέντρο της Αθήνας μπορεί να σημαίνει αλλαγή του χαρακτήρα της περιοχής-τα αποτελέσματα της οποίας ίσως γίνουν αντιληπτά μακροπρόθεσμα-καθιστώντας το κέντρο «φτωχότερο», αφού χάνει μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες του.

Στο χώρο του Πολυτεχνείου, στην Πατησίων, εκτός από χωροθέτηση λειτουργιών που αναφέρονται αποκλειστικά στην πολυτεχνική κοινότητα (διδασκαλία, έρευνα, κ.λπ.), απαραίτητη είναι και η ανάπτυξη χώρων με κοινόχρηστο χαρακτήρα, κατάλληλων να ενισχύσουν την ανάπτυξη συλλογικότητας μεταξύ των μελών της κοινότητας. Η συλλογικότητα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση διαμόρφωσης ακαδημαϊκού κλίματος και προετοιμασίας ευαίσθητοποιημένων ατόμων, ικανών να αντιληφθούν τα καθημερινά μηνύματα του κοινωνικού περιβάλλοντος και να προσφέρουν, χρησιμοποιώντας τις επιστημονικές τους γνώσεις.

Με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, στο χώρο του ΕΜΠ, οι οποίες αναφέρονται και στους κατοίκους της πόλης, επιτυγχάνεται η ουσιαστικότερη σύνδε-

ση Πολυτεχνείου - πόλης. Απαραίτητη είναι η ύπαρξη χώρων στους οποίους το ΕΜΠ θα έχει τη δυνατότητα γνωστοποίησης στο ευρύτερο κοινό τόσο της δουλειάς του, όσο και εργασιών με ευρύτερο αντικείμενο εκπαιδευτικού και πολιτιστικού χαρακτήρα (εκθεσιακοί χώροι, χώροι πολιτιστικών εκδηλώσεων, ομιλίες για ακροατήριο χωρίς εξειδικευμένη γνώση, κ.λπ.). Απαραίτητη, επίσης, είναι η ύπαρξη χώρων ικανών να φιλοξενήσουν εκδηλώσεις πιο εξειδικευμένου επιστημονικού χαρακτήρα (προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, επιμορφωτικά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών).

Η επιλογή των δραστηριοτήτων, που λαμβάνουν χώρα στο ΕΜΠ, πρέπει να ανήκει στο ίδιο το ίδρυμα και να πραγματοποιείται, με τρόπο ώστε, να διατηρείται η αυτονομία του ως Α.Ε.Ι., να διαφυλάσσονται οι ακαδημαϊκές ελευθερίες και να μην αναφεύεται η έννοια του πανεπιστημιακού ασύλου.

Τέλος, η ανάπτυξη εσωτερικής πανεπιστημιακής ζωής, αλλά και γόνιμων σχέσεων μεταξύ πολυτεχνικής κοινότη-

(1) «Συγκρότημα ΕΜΠ Πατησίων. Μελλοντική χρήση - Ένταξη στην πόλη, της ομάδας έρευνας», ΠΥΡΦΟΡΟΣ, τείχος 5, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 1993.